

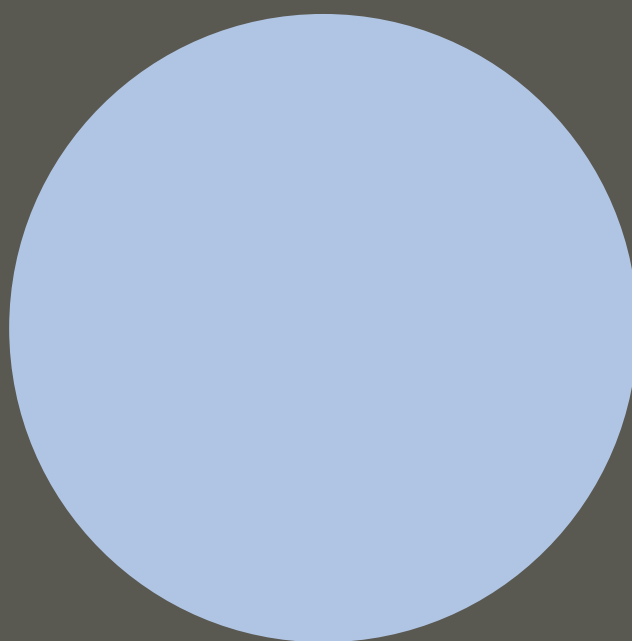

MOLDE KOMMUNE

Progresjonsplan

Revidert 29.09.22

Eidsvåg-, Eresfjord- og Vistdal barnehage

Innhold

1. PROGRESJONSPLAN FOR EIDSVÅG-, ERESFJORD- OG VISTDAL BARNEHAGE	3
Langtidsplan som sikrer progresjon og sammenheng i barns læring og opplevelser gjennom hele barnehageoppholdet.	3
Verdier vi legger til grunn i arbeidet vårt:	3
2. KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	4
Trinn 1	4
Trinn 2	4
Trinn 3	5
3. KROPP, BEVEGELSE, MAT OG HELSE	5
Trinn 1	5
Trinn 2	5
Trinn 3	6
4. KUNST, KULTUR OG KREATIVITET	6
Trinn 1	6
Trinn 2	6
Trinn 3	7
5. NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	7
Trinn 1	7
Trinn 2	7
Trinn 3	8
6. ANTALL, ROM OG FORM	8
Trinn 1	8
Trinn 2	8
Trinn 3	8
7. ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	9
Trinn 1	9
Trinn 2	9
Trinn 3	10
8. NÆRMILJØ OG SAMFUNN	10
Trinn 1	10
Trinn 2	10
Trinn 3	11

1. PROGRESJONSPLAN FOR EIDSVÅG-, ERESFJORD- OG VISTDAL BARNEHAGE

Langtidsplan som sikrer progresjon og sammenheng i barns læring og opplevelser gjennom hele barnehageoppholdet.

Planen tar ikke utgangspunkt i alder, men i tre trinn vi mener bygger naturlig på hverandre. Innenfor hvert av trinnene kan det befinne seg barn i ulike aldre, avhengig av det enkelte barns utvikling. Et barn kan også befinne seg på ulike trinn på ulike fagområder. Vår oppgave som pedagoger er å finne barnets ståsted og bygge videre på dette med de tiltak som nevnes i planen, slik at hvert barn får «akkurat passe» utfordringer og en god progresjon.

Når vi beveger oss fra et trinn til et annet betyr ikke det at vi legger bort alt vi gjorde i trinnet før. Vi kan bevege oss mellom trinnene da vi vet at gjentagelse tilført nye elementer, har god læringseffekt. Målsetningene i planen knyttes til de voksnes arbeid og tilrettelegging/tiltak for de barna som faktisk befinner seg på dette trinnet.

For å finne barnas ståsted brukes ulike observasjonsmetoder/ arbeidsverktøy, i tillegg til den kunnskap man får i det daglige samspillet med barna. Metode/ verktøy vi kan bruke; «Alle med», TRAS, MIO, «Askeladden» og praksisfortellinger; som er skriftlig gjengivelse av en situasjon som kan illustrere mestring eller utfordringer for enkeltbarn. Disse fortellingene danner grunnlag for refleksjon hos personalgruppen og videre tiltak.

Verdier vi legger til grunn i arbeidet vårt:

Det overordnede pedagogiske målet er trygghet, trivsel og omsorg.

Visjonen til Molde kommunen er: Vi strekker oss langt.

- Barn har en iboende kraft til å ville søke mening i tilværelsen, til utvikling og oppdagelse.
- Alle barn er unike og kommer til barnehagen med sin personlighet og med sine egne erfaringer. Dette blir vårt utgangspunkt for arbeidet med det enkelte barns utvikling. Barn utvikler seg ulikt og med forskjellig tempo. Ikke alle følger det samme mønsteret.
- Opplevelsen av mestring er nært knyttet til utviklingen av et godt selvbylde. Vi skal gripe barna i mestringsøyeblikket (LØFT).
- Barna danner seg selv i samspill med andre, de voksne er viktige rollemodeller for barna. Vi jobber med trygghetssirkelen (COS) og at den voksne er tilgjengelig for barna, er både fysisk og psykisk til stede.
- For barna i barnehagen finnes ikke spesifikke fagområder – det finnes bare liv.
- Vi voksne i barnehagen skal ha et bevisst forhold til arbeidet med fagområdene og sørge for at disse er til stede i hverdagen. Disse må synliggjøres i planer, dokumentasjon og evalueringer. Fagområdene opptrer sjelden isolert.
- Arbeidet med de ulike fagområdene oppstår også ofte ut fra situasjonen her og nå og ut fra barnas medvirkning, dette kan dokumenteres i etterkant.

2. KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST

Trinn 1

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi er til stede der barn er, på gulvet. Tolke, lytte og se barns signaler. "Se med det gode blikk." • Vi kjenner betydningen av de ulike signalene barna gir. Vi bekrefter, benevner og gjentar ord riktig. • Vi har fokus på ulike situasjoner, barn kjenner seg igjen, vi setter ord på disse situasjonene. • Vi skaper et språkstimulerende miljø i alle hverdagssituasjoner, som påkledning, måltid, bleieskift mm. • Vi er bevisst det fysiske miljøet og legger til rette for "tumleleken" • Vi legger tilrette for og deltar i rollelek med fokus på at barna lærer seg lekekoder. • Vi er delaktige i den begynnende rolleleken. • Vi introduserer enkle begreper som beskriver følelser • Viser forståelse for betydningen av barns morsmål, mangfold i språk og uttrykksformer.	<ul style="list-style-type: none"> • Bruk av enkle rim, regler og sanger, med utgangspunkt i "det nære" • Bruke snakkepakken • Bruke korte setninger, få ord. • Bruke bilder og første bokstaven i eget navn og ordbildet av navnet i garderoben, stellerom og ellers i rom der barna er. • Bildebøker/bøker med noe tekst • Stor grad av bruk av konkrete i fortellinger (eks. hånddukker, flanellograf, figurer, konkrete..) • Steg for steg • Bruke SPRÅKTRAPPA vår i forhold til alder og utvikling. • Gi rom for rollelek • Oppmuntrer barn med to-/flerspråklig bakgrunn til språklig aktivitet. Gi dem erfaringer som bygger begrepsforståelse og ordforråd i norsk. • Gi tid/rom for god mulighet til kommunikasjon for alle barn (spesielt v/ kommunikasjonsvansker)

Trinn 2

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi viser interesse for det barna uttrykker og formidler. • Vi knytter det muntlige og skriftlige språket sammen. • Vi legger til rette for lek med ord, rytme og fabulering. • Vi legger til rette for lek med lyder og bokstaver muntlig og skriftlig. • Vi synliggjør skriftspråket i det fysiske miljøet • Vi bruker tid på muntlig formidling av historier, fortelling og sagn. • Vi er bevisste på at barna har tilgjengelig språkstimulerende materiell • Vi er gode samtalepartnere i hverdagssituasjoner. Aktiv språkstimulering; vi samtaler om det vi gjør, om været, hva har vi gjort, hvem vi har lekt med. Fokus på begreper som beskriver tid, sted og rom. • Vi bruker språket aktivt til å snakke om/kjenne igjen følelser og begreper knyttet til dette.	<ul style="list-style-type: none"> • Bruke Snakkepakken • Bruke "InPed" kortene • Bruke begynnende tekstsaking • Vi setter tekst på tegninger • Oppmuntre barna til å skrive navnet selv "Hermeskrive" • Oppfordre til tegning og lekeskriving • Rim, regler, sanger. Med mye innslag av "nonsens" innhold og lek med språket. • Bruke spill som stimulerer til lek med bokstaver og innlæring av begreper, preposisjoner. • Bruke muntlige fortellinger med innslag av konkrete og dramatisering. • Barna dramatiserer, synger og forteller. • Bruk av ordbilder på egne navn og enkelte konkrete. • Bruke humor i hverdagen, tullefortellinger og tulesanger • Bruke IKT/media

Trinn 3

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi er oppmerksomme på hvordan språket brukes til å konstruere lek, og deltar aktivt for å stimulere dette dersom det er nødvendig. • Være støttende og undrende sammen med barna i forhold til lek med bokstaver og lesing. • Vi gir skolestarterne ekstra utfordringer mht. språkforståelse. • Vi legger til rette for mye samtale med et utvidet fokus på det mellommenneskelige.	<ul style="list-style-type: none"> • Gi rom for rolleleken • Barna oppfordres til å skrive navnet sitt og gå på jakt etter bokstavlyder. • Lekeskriving, avskrivning • Høytlesning, fortellinger, gjenfortellinger, dramatisering, sagn • Tekstskaping, fridiktning • Vitsing, gåter, riming • Videreutvikling av språkhumor Lekelesing/medlesing

3. KROPP, BEVEGELSE, MAT OG HELSE

Trinn 1

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi legger tilrette for å gi barna et godt grunnlag for grunnleggende motoriske ferdigheter. • Vi tilpasser det fysiske miljøet slik at det blir god plass til "tumblelek" • Vi organiserer hverdagen slik at det blir en god veksling mellom aktivitet og ro. • Vi har fokus på sunt kosthold og serverer sunn mat med mangfoldige smaksopplevelser i en hyggelig atmosfære. • Vi er en "MER" barnehage og har fokus på sunt kosthold. • Anerkjenne og bekrefte barns følelser. • Fokus på psykisk helse og livsmestring • Utvikle sosial kompetanse gjennom lek	<ul style="list-style-type: none"> • Et fysisk miljø med god plass til utfoldelse, boltreplass • hopping fra små høyder, hermelek, tittei-lek. • Musikkksamling • Mye utelek hver dag, bevegelse i ulent terreng, allsidige motoriske utfordringer. • Turer i nærmiljøet til alle årstider • Gode rutiner på stellerom med begynnende læring hvor barna ut fra hva de kan klare, deltar i stellet, håndvask, toalettøving • Meg-selv tema, «steg for steg», LØFT, COS, vennebøker • Øver på pinnsettgrep • Måltid med gode rammer. Vi starter med matsang, spiser sammen, sender maten til hverandre, prate sammen. Fokus på bordskikk og de voksne er gode rollemodeller. • Tannpuss etter frokost.

Trinn 2

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi tilrettelegger for å styrke og utvikle motoriske ferdigheter slik at barna får en positiv selvoppfatning gjennom egen mestring • Vi bruker barnehagens spesialrom og uteområde • Vi har fokus på å gi alle samme utfordringer uavhengig av kjønn. • Vi verdsetter forskjelligheter • Vi vektlegger hyggelige måltider med fokus på sunt kosthold og mangfoldige smaksopplevelser. • Veien fra mat til måltid • Vi har fokus på hygiene og renslighet.	<ul style="list-style-type: none"> • Bruke "InPed" kortene • Legge til rette for motorisk utfordrende aktiviteter på uteområdet. • Finmotorisk trening: Tegning, klipping, hjelpe til på kjøkken med kutting, baking osv. • Snakke om virus/bakterier • Vi følger de nasjonale føringene angående mat og måltid. • Gripe fatt i barnas interesse om hvor maten kommer fra. Hva er i maten vår (varedeklarasjoner)? • Jobbe med sosial kompetanse, LØFT, COS, hjerteprogrammet

- Munnmotorikk
- Vi legger til rette for selvstendighetstrening mht. dobesøk, håndvask og av og påkledning

Trinn 3

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi forventer at barna kler på og av seg selv og legger til rette for dette mht. garderobeutstyr og tidsbruk. • Vi legger til rette for utfoldelse i ulendt terreng. La barn få muligheten til å utfordre seg i naturen. • Bestemme over egne kropp, respekt for forandres grenser 	<ul style="list-style-type: none"> • Lengre turer bort fra barnehagen • Spesiell fokus på finmotoriske øvelser, klipping, blyantgrep.. • Det er «Mitt valg», LØFT, COS • Balansere/klating • Ballek, regellek

4. KUNST, KULTUR OG KREATIVITET

Trinn 1

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi utforsker ulike formingsteknikker og materiell. • Fokus på prosess, skaperglede og tilhørighet • Personalet legger til rette for muligheten til å lytte, iakta og uttrykke seg gjennom allsidige møter med og refleksjon over kunst, kultur og estetikk. • Personalet verdsetter barnekulturens egenverdi ved å legge til rette for at barna kan styrke sin kulturelle identitet og sine personlige uttrykk 	<ul style="list-style-type: none"> • Lek med maling (fingermaling, vannmaling, akryl, porselen...), leire, ull, naturmaterialer, teknologi o.l. • Bruke sang, dans, musikk, rytme, drama som ingredienser i hverdagen • Rytmeinstrumenter, trampe, klappe, bruke det vi har rundt oss. • Spontansang • Få mulighet til å lytte, iakta og uttrykke seg og ta i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede. • Teateropplevelser, musikkopplevelser/konserter • Ta vare barnas initiativ (hermelek)

Trinn 2

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi legger til rette for at barna får prøve ut ulike formingsteknikker. Vi møter barna der de er og motiverer til videre progresjon og fordykning. • Vi møter barnas skaperglede. • Vi presenterer ulike kulturuttrykk for barna. • Vi ivaretar barnekulturen og lar den blomstre. • Samtale • Vi tilrettelegger for at barna opplever gleden ved sang, musikk og bevegelse. 	<ul style="list-style-type: none"> • Barna får male, tegne/farge, klippe og lime, modellere, eksperimentere mm. • Stimulere til rollelek ved å dramatisere og la barna få teateropplevelser. • Besøke bibliotek, kirke. • Bygge hytte, bruke alle krinker og kroker til lek • Voksne som tør slippe seg løs og som er igangsettere. • Voksne som gir barna rom og gehør. • Legge bruker sang i samling og spontant i hverdagsaktivitetene. • Bruke "InPed" kortene • Møte barna på deres musikkønsker.

Trinn 3

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi gir barna trygge rammer slik at de tør uttrykke seg kreativt alene eller i liten gruppe. • Skape undring over ulike byggverk (arkitektur og design)	<ul style="list-style-type: none"> • Voksne og barn forteller vitser og gåter. • Lage fortellinger, vitser og gåter sammen med barna. • Bruk av mer avanserte kreative teknikker. Slik som brodering, veving, fingerhekling, "spå" osv. • Tilrettelegge for mer langsiktige kreative prosjekter. • Delta på aktuelle teater/forestillinger • Oppfordre barna til å vise sitt "produkt" for andre, det være seg sang, dans, drama, kunstverk mm. • Vi arrangerer tur for skolestarterne

5. NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI

Trinn 1

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi stimulerer til å bruke sansene og tar utgangspunkt i barns nysgjerrighet. • Vi opplever verden sammen med barna og undrer oss sammen med barna. • Vi inkluderer friluftaktiviteter og utelek i barnehagens hverdagsliv • Vi hjelper barna med å orientere seg i forhold til omgivelsene.	<ul style="list-style-type: none"> • Oppleve, erfare og få kjennskap til naturkreftene ved å være ute i all slags vær. • Sortere matsøppel, kaste papir • Legge til rette for erfaringslæring - barna lærer om planter og dyr gjennom å se, ta på og lukte. • Fokus på teknikk i umiddelbar nærhet. – lysbryter, vannkran og andre tekniske hjelpemidler vi har i hverdagen. • Vise bilder i album og på pc sammen med barna

Trinn 2

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi stimulerer til undring over naturens syklus • Vi har fokus på miljø. • Få erfaring med å bruke tekniske hjelpemidler for å innhente/skaffe mer kunnskap • Vi stimulerer til undring og spørsmål i forhold til teknikk og fysikk. (Årsak – virkning)	<ul style="list-style-type: none"> • Naturopplevelser gjennom å leke ute/være på tur til alle årstider. Bruke KUL TUR og helseløypene. • Sortere søppel, plukke søppel • Erfaringslæring - utforske dyr og planter vi finner på vår vei. • Vi har plansjer, oppslagsverk, utstyr til forskning tilgjengelig – • Bruke "InPed" kortene • Planting • Vi lar barna være delaktige i daglige gjøremål • Legge til rette for forskning/eksperimentering

Trinn 3

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi gir erfaringer med og kunnskaper om dyr og vekster og deres gjensidige avhengighet og betydning for matproduksjon • Bærekraftig utvikling • Begynnende kunnskap om fødsel/vekst/aldring/død	<ul style="list-style-type: none"> • Samtaler om hvor ulik mat kommer fra og hvordan ting blir til • Barna lærer mer om gjenbruk og resirkulering • Samtaler/undring/filosofering

6. ANTALL, ROM OG FORM

Trinn 1

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi støtter opp om barnets begynnende matematiske utvikling med utgangspunkt i barnets interesser og uttrykksformer ved bruk av egen kropp. • Vi lar barna erfare og orientere seg og på den måten utvikle sine evner til lokalisering og romforståelse • Vi støtter opp under barnas nysgjerrighet og utforsker glede. • Vi er bevisst egen begrepsbruk om matematiske fenomener	<ul style="list-style-type: none"> • Lek med tall, introdusere 1-10. • Telle fingre, tær, barn i gruppa • Knytte tellingen og begrepsbruken til kjente konkrete. • Lek med former, sortering, puslespill • Vi introduserer barna for enkle mengdeuttrykk som for eksempel stor-liten ... • Undre seg sammen

Trinn 2

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi undrer oss og resonerer sammen med barna • Vi er bevisste barnas begynnende forståelse av sammenhengen mellom mengde, tall og tallsymbol. • Vi introduserer flere begreper knyttet til måling og mengde. • Vi er bevisste på å ha utfordrende lekemateriell tilgjengelig. • Vi bruker naturen aktivt til å undre oss sammen med barna i forhold til sammenhenger og ulikheter	<ul style="list-style-type: none"> • Lek med former, tegner dem, benevner dem og bruker dem i hverdagslivet. • Måling, veiing, eksperimentering • Konstruksjonslek (Lego, naturmateriale, snekring mm.) • Spill med fokus på læring av tall og matematiske begreper. • Undre seg og resonere sammen med barna om likheter, ulikheter, størrelser, antall og former. • Bruke "InPed" kortene, pc, ipad, smartboard • Måling/teknologi

Trinn 3

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi legger tilrette for litt mer avansert eksperimentering med former, systemer, mønster, mengde. • Vi legger til rette for aktiviteter som styrker og videreutvikler barnas forståelse av sammenhengen mellom tall og mengde.	<ul style="list-style-type: none"> • Introdusere det "å legge til" og "ta bort". • Videreføring av tiltakene nevnt overfor • Design • Forklaring/argumentasjon • Legge til rette for at barna i lek og hverdagsaktiviteter får erfaringer med ulike typer mål, målenheter og måleredskap og

- Stimulere og støtte barns evne og øve opp utholdenhet i problemløsninger

stimulere barna til å fundere rundt avstand, vekt, mål og tid.

7. ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI

Trinn 1

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi har kjennskap til livssyn, familieformer og den kulturelle bakgrunnen barna i vår barnehage har. • Vi er gode rollemodeller og vektlegger toleranse, respekt og anerkjennelse. • Vi viser alternative handlingsmønstre • Vi har respekt for barnets identitet og personlighet. • Vi er tydelige voksne i forhold til samfunnets normer og regler, hva som er rett og galt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sikre god dialog med foreldre. Overføre kunnskap fra foreldre/foresatte til bhg • Få kjennskap til den kristne høytiden i barnehagen. Samarbeide med kirken om julevandring, påskevandring og blomstergudstjeneste. • Vi jobber daglig med kommunens verdier APRIL • Vi jobber med "Løft i barnehagen". • Vi jobber med "steg for steg" og hjelper barna med å identifisere egne og andres følelser • Vi er på gulvet sammen med barna • Barn blir kjent med egne følelsesmønstre og viser det i hverdagen • Barnehagen har en gjennomarbeidet og bevisst verdiplattform som ligger til grunn for alt vi gjør. • FORUT

Trinn 2

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi skaper tid og rom for samtale, skape et fysisk miljø som innbyr til samtale. • Vi hjelper barnet med å identifisere egne og andres følelser og handle etter dette. • Vi er støttespillere og aktive medhjelpere i konfliktløsning • Vi viser nulltoleranse for mobbing/utestengning. Vi jobber tett sammen med foreldrene og andre instanser om dette oppstår. • Vi reflekterer sammen med barna om blant annet vennskap, konfliktløsning og inkludering. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fokus på barnesamtalen; undre seg over fødsel, liv, død, normer og verdier. • Erfare at egne valg og handlinger kan påvirke situasjoner. • Jobbe med at barna forstår og har respekt for andres personlige rom. • Barnehagen har en gjennomarbeidet og bevisst verdiplattform som ligger til grunn for alt vi gjør. • Bruke "InPed" kortene «Steg for steg», hjerteprogram, Salaby, internett

Trinn 3

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi fyller begrepene toleranse og respekt med et verbalt innhold og knytter dette til hendelser i hverdagen slik at barna får en større forståelse og erfare hva dette betyr i praksis.	<ul style="list-style-type: none"> • Barn og voksne vil sammen reflektere over egne handlinger, og handlingsalternativer. Gi barna språklige verktøy. • Bruke samtalen til refleksjon rundt egne erfaringer og sette seg inn i andres ståsted. • Bruke "Det er mitt valg" • Filosofere over de store spørsmål ut fra barnas initiativ. Reflektere over likheter og ulikheter.

8. NÆRMILJØ OG SAMFUNN

Trinn 1

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Vi lar barna få erfare at de har medbestemmelse i sin hverdag i barnehagen. • Vi støtter barna når de utvider sin horisont fra sin familie til barnehagen. Barna møter andre barn og voksne, slik utvikler de sosial kompetanse og erfarer at de betyr mye for fellesskapet. • Vi lar barna bli kjent med nærmiljøet. • Følge trafikksikkerhetsplanen • Vi legger til rette for besøk på bedrifter/arbeidsplasser som har tilknytning til barna i barnehagen. • Vi jobber med voksenrollen i forhold til likestilling; Vi gir like muligheter for både gutter og jenter i barnehagen	<ul style="list-style-type: none"> • Vi er tilstedeværende og iakttar barnas kroppsspråk og handler etter dette. • Tema barn og familie "hvem er jeg og hvem er de andre?" • Øve på turtaking • Turer der vi gjør oss kjent med nærmiljøet, med fokus på trafikksikkerhet. • Besøke blant annet; NOS, brannvesen, bibliotek, kirke, matbutikker, skole, sjø, skog m.m. • Barna får hjelp til å sette ord på følelser med å jobbe med "steg for steg", • Personalet må være bevisst på hvordan de møter gutter og jenter i samtaler, lek/leker, aktiviteter.

Trinn 2

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Gi barna kjennskap til nærmiljøets historie og kultur. • Medbestemmelse og medvirkning gjennom blant annet barnesamtaler. • Gi barna kjennskap til den samiske kulturen, og at Norge består av flere kulturer, levesett og familieformer. Vi gjør oss kjent med de kulturene vi har representert i barnehagen.	<ul style="list-style-type: none"> • Tema nærmiljø • La barna erfare at de valg de gjør får konsekvenser for andre og erfare at et flertall kan overprøve den enkeltes ønsker. • Praktisere turtaking • Bruke samtalen aktivt i medbestemmelsen. • Bruke "InPed" kortene • Salaby • Familieboksen • Bruke internett • Hjerteprogrammet

Trinn 3

Mål for personalets arbeid	Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> • Presentere nasjonale og lokale styringsordninger og hva et demokrati er. • Vi utvider radiusen for barnas nærmiljø og får enda flere opplevelser/ erfaringer. • Gi barna begynnende kunnskap om barns rettigheter og barnekonvensjonen.	<ul style="list-style-type: none"> • Introdusere konge, statsminister, ordfører og deres funksjon. • Arrangere møte mellom beslutningstakere og barna i barnehagen. • Snakke om hvordan lover blir laget og lage egne regler for vår avdeling/barnehage. • Bruke litteratur og media og jobbe med å være nysgjerrig og kritisk i forhold til informasjonen vi tilegner oss. • Jobbe med "det er mitt valg"